

Biodiversiteit en stakeholder — betrokkenheid op de Radboud Universiteit

Binnen ISO 14001 moet een organisatie externe en interne belangrijke punten vaststellen die relevant kunnen zijn voor de context van de organisatie (normpunt 4.1). Een van de milieuonderwerpen die belangrijk kunnen zijn voor de organisatie of waar de organisatie invloed op heeft, is de biodiversiteit. Biodiversiteit is een van de onderwerpen die je niet vaak terug vindt in de contextanalyse. SCCM spreekt met Guido van Gemert, beleidsadviseur milieu en duurzaamheid van de Radboud Universiteit / Radboudumc over het biodiversiteitsproject van deze twee organisaties.

Radboud Universiteit

De gebouwen van de Radboud Universiteit en het Radboud Universitair Medisch Centrum bevinden zich op het landgoed Heyendaal, dat vroeger eigendom was de familie Jurgens. Zij woonden in het 'kasteeltje' Huize Heyendaal. Sinds de aankoop van het terrein in 1949 zijn er veel gebouwen op het terrein gerealiseerd die samen de campus vormen. Huize Heyendaal is in gebruik als kantoor van de universiteit. Ondanks dat de campus er 'groen' uit ziet, is er nog voldoende verbetering mogelijk in de biodiversiteit.

Het project is niet alleen interessant vanwege het onderwerp, maar ook vanwege de betrokkenheid van de stakeholders die Van Gemert in het project bij elkaar brengt en ondanks de verschillende belangen, met elkaar op één lijn brengt.

“Hoe het allemaal begon? Nou, in eerste instantie niet vanuit ISO 14001, laat ik daar eerlijk over zijn, alhoewel het project prima binnen ons systeem past. Ik kwam in aanraking met Eddy Schabbink van IPC Groene Ruimte. Hij liet mij de Meetlat Biodiversiteit zien, een methode die door iedereen gebruikt kan worden ongeacht achtergrondkennis. Met deze methode kun je inzicht krijgen over de biodiversiteit in een gebied. Voor het vergroten van de biodiversiteit kijkt de meetlat naar de voorwaarden voor soorten om zich te vestigen: veiligheid, voedsel, vocht en voortplanting. Als aan de juiste voorwaarden wordt voldaan, zullen nieuwe soorten zich vestigen. Het doel van de meetlat is niet gericht op specifieke, mogelijk beschermde of zeldzame soorten, maar richt zich op de juiste basisvoorwaarden die leiden tot een hogere biodiversiteit. De juiste voorwaarden bepalen de mate van soortenrijkdom en niet omgekeerd. Het leidt tot meer variatie, meer diversiteit, meer verscheidenheid. Het resultaat is meer (verschillende soorten) vogels, insecten of vlinders et cetera en een gezondere fysieke leefomgeving.”

Voordat we ingaan op wat er binnen het project gebeurt, vragen we aan Guido van Gemert welke stakeholders er allemaal bij het project betrokken zijn en hoe is omgegaan met alle verschillende belangen. “Voor dit project hebben we stakeholders betrokken die op het eerste gezicht tegenstrijdige belangen hebben. Zo zijn er de omwonenden die niet willen dat er gesnoeid wordt in ‘hun’ bosjes waarin zij hun hond uitlaten. Het vastgoedbedrijf van de universiteit zit niet te wachten op beschermde diersoorten waardoor het gebied moeilijker te ontwikkelen is en de wetenschappers willen op hun eigen terrein het goede voorbeeld geven ten aanzien van biodiversiteit om daarmee hun boodschap beter te kunnen verkopen. Toen we besloten hadden dat we wel iets wilden doen met biodiversiteit en de meetlat, hebben we via de mail de verschillende stakeholders uitgenodigd om een toelichting te geven op de meetlat. Ook van de omwonenden waren er afgevaardigden

Stakeholders en belangen

Stakeholder	Belang
Omwonenden	Betrokken worden bij de ontwikkeling van wat ze als ‘hun’ bosjes beschouwen.
Wetenschappers	Het creëren van een levend laboratorium en een voorbeeld. Studenten kunnen hier en bijdrage in leveren wat studiepunten oplevert.
Kenniscentrum IPC Groene ruimte	Als ontwikkelaars van de Meetlat biodiversiteit werken ze graag met wetenschappers samen voor een wetenschappelijke onderbouwing van het instrument.
Universiteit Vastgoed Bedrijf	Wens vanuit groenbeheer voor meer biodiversiteit, maar vanuit de ontwikkeling van het vastgoed mogen er geen extra moeilijkheden komen voor nieuwe bouwprojecten.
Milieu- en duurzaamheidsafdeling	Ontwikkelen van een nieuw beleid op een onderwerp waar nog beperkt aandacht voor was.

aanwezig. In de 1ste fase van het project was iedereen welkom en hebben we alle ideeën van iedereen genoteerd. Vervolgens hebben we een paar maatregelen uitprobeerde.”

“De doelstelling is het vergroten van de biodiversiteit. Alle stakeholders werken aan deze doelstelling, maar ieder vanuit hun eigen belang (zie kader). Het moeilijkste is het belang van het vastgoedbedrijf. We blijven natuurlijk een terrein in ontwikkeling met bouw- en sloopwerkzaamheden. Afsproken is dat we werken via een Gedragscode biodiversiteitsherstel in het kader van de Wet natuurbescherming. Kort gezegd mogen we onze activiteiten uitvoeren zonder elke keer een natuurbeschermingsvergunning aan te vragen, mits we kunnen aantonen dat de soorten niet onder het niveau van onze nulmeting uitkomen. Natuurlijk onder bepaalde voorwaarden. Dit geeft voldoende ontwikkelingsruimte voor de toekomst.”

Communicatie

“Onze communicatie met de betrokkenen is eenvoudig. We communiceren via mail en hebben in de bijeenkomsten oog voor iedereen en we staan open voor alle ideeën. We zijn bij de start gewoon maar begonnen met het benaderen van mensen. We hadden vooraf eigenlijk weinig contact met de omgeving, de wetenschappers en de studenten. Daar heeft het project zeker verandering in gebracht. In een brede groep met bijna alle stakeholders, hebben we proberen te onderzoeken wat de eerste maatregelen opleveren aan soorten. Met een groep geïnteresseerde studenten hebben we een project opgezet om insecten op ons terrein te determineren. Dit was echter een hele tijdrovende klus, ook al konden we gebruik maken van insectenvallen, laboratoriumruimte en directe ondersteuning van Henk Siepel, de betrokken hoogleraar. Vanwege de enorme tijdsbesteding gaan we dit niet herhalen. We zullen op het niveau van soortgroepen gaan kijken hoe de diversiteit verandert. Over het project communiceren we via onze website in het kader van duurzaamheid, we geven via onze ‘Green Office’ tips aan anderen hoe zij zelf de biodiversiteit kunnen vergroten. Ook werken we samen in een regionale werkgroep om met biodiversiteit de klimaatadaptatie aan te pakken en hebben we nog plannen voor een tentoonstelling.”

Maatregelen

“De eerste maatregelen worden op dit moment uitgevoerd. In het kort komt het er op neer dat er op diverse plekken een ander maaibeeld komt (minder frequent en minder kort), er worden delen ingezaaid met kruiden en bloemen. Sommige gebieden zullen meer open gehouden worden dan voorheen en op andere plekken worden specifieke soorten bomen en struiken geplant en er wordt een houtwal aangelegd. Alles met het doel om de diversiteit in bepaalde groepen dieren te vergroten. Meer en andere insecten, bloemen en kleine zoogdieren. Welke soorten hier dan het beste van profiteren en hoe het zich zal ontwikkelen is nog niet volledig duidelijk. Maar, het was dan ook niet de doelstelling om een specifieke soort aan te trekken”, zegt Van Gemert. “De meetlat zal straks één keer per jaar worden ingevuld om zicht te krijgen op de ontwikkelingen en resultaten. De kosten van de maatregelen zijn op dit moment nog niet goed in te schatten. De kosten voor zaaien en maaien zijn beperkt, alhoewel we ook een meerjarencontract hebben met een groenbeheerder. Wat de kosten op lange termijn worden weten we niet. Net als met de opstart van het project zullen we daar op een praktische manier mee omgaan.”

“Dit is ook het moment waarop we in de 2de fase van het project serieuzer oppakken. We maken een beleid, hebben besloten dat de verantwoordelijkheid voor biodiversiteit binnen het vastgoedbedrijf ligt en wie waarover beslist en de kosten voor zijn rekening neemt. Het beleidsdocument en onze doelen zijn onderdeel van ons duurzaamheidsbeleid. Om de biodiversiteit verder te verbeteren zullen we bij vervanging van gebouwen natuurinclusief gaan bouwen. Dit betekent dat we gaan zorgen dat het gebouw gaat bijdragen aan de biodiversiteit. Denk hierbij onder andere aan groene daken en gevels, regenwater terugbrengen op het terrein in plaats van op de riolering en maatregelen nemen voor het verhogen van het aantal en soorten voor vogels, vlinders en insecten.”

Guido van Gemert:

“De doelstelling is het **vergroten van de biodiversiteit**. **Alle stakeholders** werken aan deze **doelstelling**, maar ieder vanuit hun **eigen belang**.”

ISO 14001

Terug naar het managementsysteem en de stakeholder-betrokkenheid. “Zoals al eerder aangegeven begon het project niet vanuit ISO 14001, maar was het project wel een mooie manier om iets te doen met de betrokkenheid van de stakeholders zoals gevraagd vanuit de norm. We zijn nu bezig om te kijken hoe we het in het managementsysteem kunnen inbouwen en dat is best op een heel aantal punten:

- Beleid en contextanalyse (o.a. stakeholders): biodiversiteit is onderdeel van het duurzaamheidsbeleid. We zullen binnenkort ook de contextanalyse actualiseren en de resultaten daar inbrengen;
- Doelstellingen: de biodiversiteitsdoelstellingen maken onderdeel uit van het duurzaamheidsbeleid en de milieudoelen;
- Milieuaspecten: de biodiversiteit maakt onderdeel uit van de inventarisatie van milieuaspecten. We kijken op dit moment alleen nog naar ons eigen terrein, maar het is logisch om ook in de keten te gaan kijken naar biodiversiteit. Dat moeten we nog verder uitwerken;
- Interne audits: omdat biodiversiteit nu onderdeel uitmaakt van het managementsysteem, zullen we er tijdens audits ook aandacht aan besteden;
- Communicatie: met onze stakeholders blijven we in contact en geven we informatie over de resultaten en plannen;
- Management review: biodiversiteit is onderdeel van het beleid en de context en dus onderdeel van de management review.”

**“Biodiversiteit is iets natuurlijk.
Streef niet naar soorten die niet
thuishoren in het gebied waar je
gevestigd bent.”**

GUIDO VAN GEMERT

Tips en tricks

- Biodiversiteit is iets natuurlijks. Streef niet naar soorten die niet thuishoren in het gebied waar je gevestigd bent. Een nat polderlandschap of een droog heidegebied hebben van nature andere soorten planten en dieren, een ander ecologisch evenwicht.
- In de communicatie is het belangrijk om uit te leggen dat een bos takken geen onopgeruimde rotzooi is, maar een nestplek waar vogeltjes het in alle veiligheid 'met elkaar kunnen doen'.
- Bevraag het bedrijf dat het terrein onderhoudt over hun ideeën voor biodiversiteitsherstel. Zo oefen je invloed uit in de keten.
- Monitoring van doelstellingen op het niveau van soorten is erg lastig. Er zijn bijvoorbeeld veel verschillende soorten mieren. Hoe ga je dat monitoren? Je kunt beter kijken naar het soort en de frequentie van ingrepen door de mens, zoals planten, zaaien, maaien en snoeien.
- Zet biodiversiteit op je agenda, met kleine maatregelen bereik je al resultaat en met meer groen ben je ook beter voorbereid op grotere regenbuien en doe je dus meteen iets met klimaatadaptatie.
- Biodiversiteit is geen aan- en uitschakelaar. Geef natuurlijke processen de tijd, grijp niet steeds in en de natuur zal je 'helpen' de optimale inrichting te vinden. De biodiversiteit zal hierdoor verbeteren.
- Vanuit de Veranderkunde heb ik geleerd dat innovaties niet tot stand komen met de bestaande structuren en middelen. We zijn daarom dit project gestart met een nieuwe groep mensen (ook van buiten de organisatie) die vanuit enthousiasme en hun eigen specifieke kennis het onderwerp biodiversiteit hebben vormgegeven. Dit is een andere benadering dan de Plan-Do-Check-Act-cyclus van ISO 14001 en heeft goed gewerkt. Wees niet bang om een andere benadering toe te passen.

MEETLAT BIODIVERSITEIT

IPC Groene Ruimte heeft de meetlat biodiversiteit ontwikkeld om inzicht te krijgen in de factoren en processen die invloed hebben op de biodiversiteit. De methode 'meetlat Biodiversiteit in de Praktijk®' is een methode waarmee je op basis van objectieve gegevens rondom de soortenrijkdom de biodiversiteit in elk willekeurig gebied kunt objectiveren. Door het scheppen van de juiste voorwaarden, is er bijna altijd wel een verbetering van de biodiversiteit mogelijk. De meetlat is voor alle soorten en maten terreinen te gebruiken.

De meetlat is in tegenstelling tot gangbare methoden niet ontwikkeld om aantallen soorten te tellen. De reden is dat dieren sterk fluctueren in een gebied, ze gaan erin en eruit. Er wordt één wiewaai geteld maar dat zegt nog weinig over het betreffende gebied. Het uitgangspunt is dat gekeken wordt naar het gehele systeem. De meetlat brengt de elementen van een gebied in kaart en als die goed zijn, is daarmee de basis voor een hogere soortenrijkdom gelegd.

In de praktijk gaan gebruikers van de meetlat op basis van een tweedaagse training aan de slag. Medewerkers van gemeenten, woningcorporaties, natuurverenigingen, adviesbureaus, bedrijven maar ook burgers nemen deel aan deze training. De training stimuleert het denken vanuit bijvoorbeeld een huismus. Wat

zouden die willen? Mensen realiseren zich al snel dat het gaat om voedsel, vocht, veiligheid, voortplanting en dat die bepaald worden door de inrichting van het gebied. Deze kennis maakt dat mensen aan de slag kunnen met de meetlat biodiversiteit. Op basis van indicatoren wordt een score voor een gebied bepaald.

De vragen in de meetlat zijn eenvoudig. Een paar voorbeelden zijn: Ligt er dood hout? Is er gelaagdheid met struweel en hoge bomen? Is er jaarrond water? Is het water helder? Zijn er najaarsbloeiërs en voorjaarsbloeiërs? Zie je voldoende schuilplaatsen? In totaal kan een gebied 280 punten scoren. Een gemiddeld industrieterrein scoort bijvoorbeeld maar 100 punten, terwijl dat in potentie, binnen de randvoorwaarden van zo'n gebied, beter kan. Als je inzicht hebt in de indicatoren, weet je aan welke knoppen je moet draaien om biodiversiteit te verhogen. Bijvoorbeeld gevallen blad laten liggen, of minder snoeien.

De vragen worden beantwoord in een app of op papier. Op basis van de behaalde score stel je een actieplan op om de biodiversiteit te gaan verbeteren. In het plan wordt een evenwicht gezocht tussen ecologische, economische en culturele belangen.

Meer informatie: www.ipcgroen.nl